

Stockbåten vid Jusjön (eller Julsjön)

Foto: Tord Bodin

I Hillebygden har tidigare publicerats en artikel om stockbåten, som påträffades i Björke 1986. Hembygdsföreningen har givit ut en skrift som berättar om detta och som finns till försäljning genom föreningen. Här återger vi ett sammandrag ur skriften.

En sommardag år 1986 var Ronny Pettersson från Oppala i färd med att gräva diken på gamla igenvuxna odlingsmarker, ungefär hundra meter öster om Jusjön i Björke by. (Viss osäkerhet råder om namnet är Jusjön eller Julsjön). I den uppgrävda jorden upptäckte han delar av en båt. När han började titta närmare på den, visade det sig varar en för eller akterstav av en båt, uthuggen ur en trädstam. Alltså en form av en stockbåt.

Han kontaktade representanter från Hille Hembygdsförening och Peder Mellander (förste antikvarie vid Länsmuseum i Gävleborgs län) och de besökte fyndplatsen. Resultatet av detta besök blev att alla fynd som eventuellt skulle hittas vid utgrävningarna skulle transporteras till Hille Hembygdsförening, där de sedan skulle förvaras.

Detta blev början till vad man får betrakta som något unikt i Hille Hembygdsförenings historia, nämligen att föreningen blev huvudansvarig för utgrävningen och dokumentationen av ett fornminne. Det visade sig

att intresset för utgrävningen fanns både från föreningen och utomstående. Innan utgrävningarna skulle börja fanns det mycket som skulle göras, t.ex. uppmätning, fotografering, bestämning av fyndets läge och många andra saker. Efter detta bestämdes att utgrävningen skulle börja den 5 september.

Dag ett började med att grävorna skulle bestämma båtens ungefärliga riktning och läge. När detta var gjort grävdes schakt längs med vad man trodde var längden på båten och likaså bredden. Trots ganska djupa grävningar gjordes inga andra fynd. Man hade hoppats att finna lämningar efter båtägaren eller metkrokar o.s.v. Inte heller var längden på båten så lång som man trodde. Under hela arbetet var gruppens fotograf (Tord Bodin) med och fotograferade allt för dokumentation.

Dag två började med en försiktig sköljning och renborstning av båten. Nu spärrades området av omkring fyndplatsen. Nu skulle en centrumlinje i båten bestämmas och markeras så att en fullständig utmätning skulle kunna åstadkommas. Landgångar byggdes på båda sidor av båten och 138 mätpunkter av fyndet registrerades.

Den 12 september visades båten för allmänheten och den 13 september besiktigade Peder Mellander den gjorda utgrävningen. I samband med den, togs prov på materialet direkt under båten. Detta prov sändes senare till kvartärgeologiska laboratoriet i Lund för analys. Den 17 september visades båten för fyra klasser från Milbo och Björke skolor. Visningen mottogs med stort intresse och uppskattning.

Till alla dessa besökare beskrevs fyndet som en "hård stockbåt" gjord av furu som urholkats. Längden på båten tros vara 3,8 meter och bredden 0,7 meter. Efter omständigheterna anses båten vara relativt väl bibehållen.

Den 30 september samlades grävarlaget i Hille kommunalhus, där det bestämdes att en åldersbestämning snarast skulle göras av fyndet. Det beslöts att undersöka möjligheten att få en dendrokronologisk åldersbestämning utförd (åldersbestämning med hjälp av trädårsringar). En preliminär åldersbestämning av fyndet var c:a 400 år. En dendrokronologisk undersökning kan i gynnsamma fall ge en ganska exakt bestämning.

Den 7 november lades stockbåten åter ner i jorden där den funnits och där den legat sedan den blev övergiven och försvann under växtlighet, som då har skyddat den från total förintelse. Innan återfyllningen skedde, lades i båten en rostfri, tät tillsluten hylsa innehållande en förteckning på deltagarna i utgrävningen. Detta som en hälsning och upplysning till eventuella framtida arkeologer.

Från vänster: Ellen Olsson, Astrid Sundell, Howard Coombs och Torbjörn Sundell

Det till det kvartärgeologiska laboratoriet i Lund, för dendrokronologisk åldersbestämning insända träprovet, lämnade ej något bidrag till lösning av problemet med stockbåtens ålder.

Thomas Bartholin vid nämnda laboratorium meddelade att det är mindre vanligt att prov från ett enda träd kan dateras. Han meddelade även att man vid undersökningen av provet upptäckt en onormal 8-årig svängning i breddvariationen på årsringarna som om, citat "trädet har varit utsatt för regelmässiga insektsangrepp, skogsbränder eller liknande".

Naturhistoriska riksmuseet, laboratoriet för isotopgeologi, blev nästa anhalt på vägen till definitiv bestämning av stockbåtens ålder. Prov insändes och svaret blev sensationellt. Den furu som båten är gjord av, blev med hjälp av K14-metoden stämmd till att ha fällt år 785 efter Kristus, med en tolerans på +/- 70 år. Furans ålder uppskattas till 315 år, och det skulle då innebära att den började växa under sista halvan av 400-talet.

För att kunna sätta in stockbåtens tillkomst i det historiska skedet, kan två händelser nämnas. Det första angreppet av vikingar i Väst-Europa mot ön Lindisfarne på Englands östkust och aposteln Ansgars ankomst till Birka år 829. Det sistnämnda gör ju det antagligt att "båtbyggaren", som väl tillhörde det samhälle som lämnat efter sig järnåldergravfältet nära fyndplatsen, dyrkade våra fornnordiska gudar med Oden och Tor i spetsen.

Den funna båten ligger i Starmurn, och avslutningsvis kan man väl förmoda att det i området skulle kunna finnas flera båtar i stil med den funna stockbåten och Björkebåten, men att den fortsatta igenväxningen och i vissa delar igenplanteringen gör sådana fynd mindre sannolika i framtiden.

[Hillebygden, Nr. 2, 2009]